

în cea de a doua secțiune practică de noi în 1999 SII. Este de remarcat și amenajarea foarte elaborată a intrării prin acel gârlici, la care s-a renunțat, în sec. XX, odată cu realizarea unei alte intrări, dinspre Sud. Apariția cimitirului, a unor gropi de var, necesare la unele reparații, precum și cele câteva gropi cu resturi menajere au impus o restricție în ceea ce privește realizarea unor construcții civile prea aproape de Catedrală.

Partea cea mai bogată în construcții civile se află, desigur, la o distanță oarecare de edificiul principal, sigur după cimitir, dar nu prea departe. Primele indicii le avem din descoperirea celor două fragmente de temelie din piatră, aflate la circa 20 m. de Catedrală, precum și acea groapă mare cu frescă, care ar fi putut să constituie un subsol al unei clădiri de mari dimensiuni. De aici pornesc, desigur, toate construcțiile care constituiau locuințele călugărilor, preoților, personalului administrativ al unei Episcopii care cuprindea o mare parte din Moldova, mai ales în primele secole de existență a ei. Aici trebuie căutate construcțiile secolelor XV-XIX, care deserveau o instituție religioasă de mare anvergură. Partea de Est, unde se află acum Palatul Episcopal, este posibil să fi fost de la început locul unde se afla sediul episcopului sau palatul episcopal care, după unele descrieri, într-o anumită perioadă avea un etaj. Aici au fost găzduite toate marile personalități, care vizitau Moldova și, implicit, târgul Roman.

Cap. IV

GROPI

În cele șase secțiuni practicate în apropierea Catedralei și a Turnului de la intrare au fost descoperite și cercetate 9 gropi cu resturi menajere ori pentru depozitarea resturilor de la construcția, reconstrucția sau reparațiile edificiilor din această zonă. Două dintre ele - nr. 6 și groapa cu frescă, au dat cele mai multe și importante materiale care contribuie în bună măsură la datarea lor și a nivelurilor arheologice din care fac parte. Așa, de pildă, groapa nr. 6, descoperită în partea de Sud a Catedralei, în SII/1999, a oferit o gamă foarte variată și interesantă de plăci de teracotă smălțuită din sec. al XVII-lea, iar groapa cu frescă, cum o arată și denumirea, a dat o cantitate foarte mare de fragmente de frescă, în diferite culori, care aparține primei biserici, zugrăvită, așa cum ne arată documentele vremii, de către Nichita și Dobre, tocmiți de Alexandru cel Bun să picteze biserica Sf. Vineri din Roman, „unde odihnește mama noastră Anastasia Doamna”. Tot aici găsim și o mare cantitate de ceramică, teracotă, monede etc. din sec. XV-XVI.

Groapa nr. 1. A fost descoperită în caroul 9, la adâncimea de 0,70. Avea forma cilindrică, puțin lărgită la gură și se adâncea până la 1,65 m. În ea, mai ales pe fund, au fost descoperite mai multe pietre mari de gresie, fiind, probabil aruncate. În orice caz, nu considerăm prezența lor acolo ca o manifestare de altă natură. Alte materiale nu au mai fost găsite. Datarea a fost realizată pe baza punctului de pornire, de la nivelul de jos al stratului din secolul al XVIII-lea.

Groapa nr. 2, pornește de la baza nivelului arheologic al secolului al XVII-lea și ajunge până la adâncimea de 1,30 m., fiind distrusă, în parte, de groapa nr. 1. Avea forma cilindrică și nu conținea decât pământ din stratul arheologic al secolului al XVII. Nu putem bănui rostul ei. În orice caz, ea suprapune un mormânt din sec. XIV-XV - M. 24.

Groapa nr. 3, descoperită în caroul 11, de formă cilindrică, cu un diametru de numai 0,65 m. și o adâncime de 1,75 m. de la suprafața actuală a terenului. Aparține, de asemenea, nivelului arheologic din sec. al XVII-lea. Nu conținea decât pământ din stratul respectiv. Deasupra gropii se aflau două nivele de pavaj din piatră, care constituiau, în sec. XVII, o alee sau un drum pavat. În capătul dinspre S al primului pavaj s-a descoperit un strat de cenușă fină, provenită, probabil, de la o construcție din lemn, distrusă prin foc. De altfel, toată această zonă, după ce au încetat înmormântările, începând din sec. XVII, a fost marcată de amenajarea mai multor alee sau drumuri pavate cu piatră. Și în prezent se află o alee pavată cu granit. (Fig. 4).

Groapa nr. 4, de dimensiuni ceva mai mari, pornește din nivelul secolului al XVII-lea, cilindrică cu un diametru de 1,50 m. și o adâncime de 1,85 m. de la suprafața actuală a solului. În ea nu s-a descoperit nici un fel de material arheologic. În același secol a fost săpată, o nouă **groapă, nr.5**, ceva mai largă la gură și mult mai îngustă spre fundul ei, de numai 1m, care a fost folosită ca groapă de var, legată de reparațiile bisericii. La gură, această groapă cuprindea și o parte din stratul de cultură, având un diametru de 2,30 m. în partea de S. Capătul de N al gropii de var a fost distrus de o nouă **groapă, nr. 6**, în care au fost aruncate resturile uneia sau a mai multor sobe de teracotă, majoritatea smălțuită, de culoare verde. O parte din această sobă sau sobe, a fost aruncată și într-o aluvionare din imediata apropiere, pentru a se nivela terenul. În orice caz, această mare cantitate de teracotă aruncată în groapă sau în zona imediat apropiată, făcea parte dintr-o sobă sau mai multe, distruse înainte de a se construi Casa Venianim Costachi., respectiv, sec. XVII.

Groapa nr. 7 a fost prinsă în profilul de vest al secțiunii nr. III din zona Turnului de intrare, în imediata apropiere a temeliei și aparține primului nivel de călcare. În ea s-au descoperit fragmente de teracotă, cărămidă sfărâmată, prundiș și câteva fragmente ceramice din sec. XVIII.

Groapa nr. 8, descoperită în aceeași secțiune nr. III, la circa 1 m. de temelia turnului și aparține unui nivel din sec. XVII sau începutul sec. XVIII. În ea s-au descoperit, de asemenea, fragmente de cărămidă, cărbune de lemn, tencuială și câteva fragmente ceramice din sec. XVII-XVIII.

În fine, cea mai mare **groapă, nr. 9**, în care au fost depozitate rămășițele demolării primei biserici din sec. al XIV-lea, precum și alte materiale provenite din amenajările sau reparațiile efectuate în secolele XV și începutul sec. al XVI-lea. Cum aici au fost descoperite numeroase fragmente de frescă din pereții pictați ai bisericii din secolul al XIV-lea, am numit-o și **Groapa cu frescă**. Această groapă nu a fost cercetată în întregime, din cauza mărimii ei. Până în prezent a fost săpată doar partea de S a ei, în două campanii arheologice. Groapa are forma dreptunghiulară, cu colțurile drepte; laturile lungi se află pe direcția E-V, iar cele scurte pe direcția N-S. Niciuna din laturi nu a fost prinsă în întregime, ceea ce constituie un impediment în privința dimensiunilor acestei gropi. Ea putea fi, înainte de depozitarea acestor materiale, un adevărat beci sau subsol al unei clădiri. După cum este posibil să se fi amenajat special pentru depozitarea frescei sau tencuiei vechiului lăcaș, dintr-un respect pentru ceea ce reprezentau aceste rămășițe. Prezența pe fundul gropii a unor pietre mari de construcție folosite probabil, la noul edificiu religios, demonstrează că groapa a fost făcută înainte de a se demola biserica veche, în momentul intenției domnitorului Petru Rareș de a reconstrui Biserica Sfânta Parascheva de la Roman. Groapa a fost sigur închisă odată cu nivelarea zonei, în care s-a adus o mare cantitate de pământ galben, care a format un adevărat capac pentru groapă, dar și nivelarea pe o suprafață mai mare a terenului. Acest strat de nivelare este foarte bine prins în secțiunile noastre, delimitând epoca de construire a bisericii noi de eventualele construcții ulterioare. De altfel, însăși prezența în partea de Est, a unor temelii de construcții ulterioare, demonstrează faptul că de aici începeau clădirile administrative ale Episcopiei Romanului (Fig. 11-Plan Gr. Cu frescă).

Adâncimea gropii este de 3 m. și conține pe tot volumul ei resturi de la demolările realizate în prima jumătate a secolului al XVI-lea. Cele câteva monede descoperite în această groapă vin să confirme datele pe care le-am prezentat doar pe baza tipologiei inventarului ceramic sau stratigrafiei.

Pentru cercetarea întregii gropi cu resturi ale bisericii vechi, descoperită în anul 2003 în capătul de N al secțiunii II au fost trasate două casete - una în capătul de N al secțiunii amintite, cealaltă în partea de Est, în credința că se va putea surprinde și cerceta în întregime acea groapă care a dat un bogat și interesant material arheologic, pe care îl presupuneam a fi aparținut bisericii din sec. XIV sau eventual turlei din sec. XVI, care ar fi căzut la un cutremur în sec. XVII. Prima casetă avea dimensiunile de 6,20 x 4 m., a fost săpată până la adâncimea de 3 m., cât a fost ea adâncită în pământul viu. De la adâncimea de 0,80 m. s-a săpat doar pe conturul gropii, fără însă a se putea cerceta în întregime, deoarece laturile de V, N - V și E nu au putut fi surprinse în această casetă și nici în cea de a doua. Marginile de Vest și de Nord au putut fi doar surprinse prin sondarea a două casete mai mici, practicate spre latura de V și N.

În caseta dinspre E s-a dat peste temelia unei alte construcții mai mari, care suprapune groapa cu resturi de frescă, dar care nu au mai putut fi cercetate atât din cauza terminării fondurilor cât și datorită faptului că în imediata apropiere se află o alee pavată cu piatră cubică, care duce la Palatul Episcopal. În acest fel, nici groapa mare și nici edificiul ale cărui temelii au fost descoperite, nu au putut fi cercetate. Deși au fost surprinse trei laturi ale gropii cu frescă, nu putem spune cât de mare a fost această groapă care, după lățimea de 8 m., presupunem că avem de a face nu cu o groapă oarecare, ci, probabil, cu un beci foarte mare al unei construcții din care nu s-a mai păstrat nimic.

În interiorul ei au fost descoperite și în acest an numeroase fragmente de frescă, ceramică, teracotă de la sobe, cărămizi, tencuială și foarte multe pietre (gresie), unele de dimensiuni foarte mari, care au servit, probabil, la construcția bisericii actuale. În orice caz, unele din ele, foarte mari, nu au mai putut fi scoase de aici. Nici noi nu am încercat să le mișcăm din locul lor, mai ales cele așezate chiar pe fundul beciului. Printre materiale am descoperit foarte multe fragmente de la vase borcan, unele simple, altele decorate cu roțița, unele cu pictură albă și roșie, altele cenușii cu decor incizat; căni de diferite mărimi, unele trilobate, cărămizii sau cenușii, unele smălțuite cu verde sau alb; străchini și castroane cu smalț maroniu sau verde deschis, unele pictate, la fel și multe farfurii, vase cu tub, capace, pahare, olane de la sobe, precum și foarte multe fragmente de teracotă cărămizie, cu motive geometrice, florale, antropomorfe sau zoomorfe, două din ele smălțuite cu verde deschis. Au mai fost descoperite un mâner de tigaie din lut, două fragmente de lulea, un tub de la un sfeșnic, fragmente de cărămidă, multă tencuială și foarte multe fragmente de frescă în diferite culori. Tot aici s-a mai descoperit o țintă cu capul mare, câteva piroane și cuie din fier, fragmente de sticlă și două monede, una jumătate de gros bătută de Ilieș la Cetatea Albă și un aspru de la Soliman I (1520-1566).

Cele două monede și caracteristicile întregului material din această groapă ne permit să o datăm în sec. al XVI-lea. Deci fresca și tencuiala aparțin primei biserici, pictată în timpul lui Alexandru cel Bun.